

Резюме

Балух В. С. Нормативно-правовые основы формирования системы альтернативного разрешения споров в Украине.

В научной статье анализируются нормативно-правовые основы для формирования системы альтернативного разрешения споров в Украине на уровне международно-правовой регламентации и национального законодательства. Акцентируется внимание на вопросах правового регулирования следующих процедур, наиболее полно отвечающих природе альтернативного разрешения споров: 1) третейского рассмотрения; 2) досудебного (претензионного) порядка решения споров; 3) внесудебных примирительных процедур в частноправовых спорах; 4) процедуры примирения потерпевшего с подозреваемым (обвиняемым). Сделан вывод об отрывочном и несистемном характере действующего законодательства в данной сфере.

Ключевые слова: нормативно-правовое регулирование, альтернативное разрешение споров, международно-правовой акт, примирительные процедуры.

Summary

Baluh V. The legal basis for the formation of a system of alternative dispute resolution in Ukraine.

The scientific article deals with the legal basis for the formation of a system of alternative dispute resolution in Ukraine at the level of international legal regulation and national legislation. Special attention is paid to issues of legal regulation of the following procedures that best meets the nature of alternative dispute resolution: 1) arbitration; 2) the pre-trial (claim) dispute resolution procedures; 3) non-judicial conciliation procedures in private law disputes, 4) criminal reconciliation between victim and criminal suspect (defendant). It was concluded that current legislation in this area had a fragmentary and non-systemic character.

Key words: legal regulation, alternative dispute resolution, international law act, conciliation.

Отримано 19.11.2013

УДК 346.2:338.48

В. І. ГОСТЮК

Василь Іванович Гостюк, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету туризму, економіки і права

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

З переходом України до ринкової економіки в усіх сферах суспільства відбуваються системні перетворення. Розвиток і зміна суспільних відносин вимагає вивчення та переосмислення проблем в юридичній науці. Це стосується і соціальної галузі, а також туризму як важливої сфери соціальної діяльності. Україна має багату історичну та культурну спадщину, природно-рекреаційні ресурси, що сприяють як розвитку внутрішнього туризму, так і прийому іноземних громадян.

Формування дієвого регуляторного механізму, який би поєднував у державне регулювання та ринкове саморегулювання – важлива умова забезпечення розвитку туристичної галузі в Україні. Однак існує низка негативних факторів: недосконалість нормативно-правової бази, суперечливість та неузгодженість окремих її положень, відсутність ефективної державної програми, яка б регулювала туризм, як перспективний напрям розвитку сфери.

На даному етапі в Україні посилюється увага вчених до проблеми розвитку національної туристичної індустрії та підвищення ефективності туристичної сфери. Проблеми становлення і розвитку правового регулювання туризму досліджуються у працях М. Баймуратова, В. Бакуменка, В. Вакуленка, Н. Гостєвої, З. Варналія, А. Дуровича, О. Лебединської, В. Погорілка, П. Рабіновича, О. Серьогіна та інших учених.

Мета наукової статті – розкрити правові засади та механізм державного регулювання туристичної галузі України.

Наявність туристичного (культурного, історичного і рекреаційного) потенціалу є важливою, але далеко недостатньою умовою перетворення туризму на прибуткову галузь економіки. Наявні потенційні можливості не можуть бути повною мірою реалізовані, якщо введення ринкових механізмів у сфері туристичного обслуговування комплексно не поєднуюватиметься із заходами державного регулювального впливу у вигляді необхідних юридичних, політичних, економічних та інших гарантій¹.

Туризм (*від лат. *tornus* – рух по колу, крутити, повертати; від франц. *tour* – прогулянка, поїздка*) багатогранне явище сучасного світу, яке розглядають як галузь економіки, економічну діяльність, ринок і як суспільний рух².

Ключовими для визначення терміну «туризм» є поняття виїзду (подорожі), форми пересування, форми організації відпочинку, дозвілля, діяльності осіб, що подорожують і перебувають в місцях, що знаходяться

поза межами їх постійного середовища з оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою, спортивною, релігійною та іншою метою без заняття оплачуваною діяльністю в країні (місці) тимчасового перебування³. Нормативне визначення таких поняття та регулювання відповідної діяльності складає основи державного регулювання туристичної галузі, знайшли своє відображення та закріплення у відповідних нормативно-правових актах.

Так, Закон України «Про туризм», визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України⁴. Закон України «Про туризм» є основоположним законодавчим актом, що визначає загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму, всебічно регламентує туристичну діяльність в Україні, створює умови для стимулювання ділової активності суб'єктів туристичного підприємництва, забезпечує оптимальний рівень державного регулювання процесу розвитку вітчизняного туризму. Закон України «Про туризм» став правовим підґрунтям для розробки цілого комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності⁵.

Зокрема, Законом України «Про курорти» закріплено правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні; Закон спрямований на забезпечення використання з метою лікування і оздоровлення людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів, які є надбанням народу України, та їх охорони⁶. Закон України «Про музеї та музейну справу» регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення.

У Законі України «Про захист прав споживачів», закріплено основні засади державного регулювання безпеки товарів і послуг з метою захисту людини, її майнового та природного середовища.

Залишається поза належною увагою держави регулювання сільського (зеленого) туризму або агротуризму. Так, проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм», прийнятий Постановою Верховної ради України за основу ще в далекому 2004 році⁷. Цей законопроект визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в сфері сільського та сільського зеленого туризму. Метою Проекту є створення правової бази для становлення й розвитку зазначених видів туризму в Україні як важливої ланки в галузі туризму. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів сільських територій та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням сільського та сільського зеленого туризму на території України⁸. На практиці цей вид екологічного туризму набуває дедалі більшої популярності. Вміле поєднання української автентики з європейським сервісом приваблює як вітчизняних мандрівників, так і іноземних туристів. Поряд з відомими лікувальними курортами Трускавця, Моршина, Миргорода та ін. стає певною візитною карткою України як привабливою для туристів держави.

Вітчизняна туристична галузь відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-економічному житті країни. Зростає її статус і зацікавленість держави в подальшому розвитку галузі, посилюється вплив туризму практично на всі сфери життя і діяльності людини. Прийнятий Верховною Радою України Закон «Про туризм» констатує: «Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності»⁹.

Слід зазначити, що кількість міжнародних туристичних подорожей зросла на 5 % у першому півріччі 2013 р. порівняно з аналогічним періодом 2012 р., досягнувши майже 500 млн. Помітний зріст зафіксовано в країнах з економікою, що розвивається (+6 %), ніж у країнах з розвинутою економікою (+4 %). Той факт, що міжнародний туризм виріс вище очікувань підтверджує, що подорож це тепер частина споживчих моделей для все більшого числа осіб у країнах, що розвиваються і розвинених країнах. Це підкреслює необхідність правильно розмістити туризм як один з ключових елементів соціально-економічного розвитку, будучи провідним фактором економічного зростання, експорту й робочих місць. У Європі кількість міжнародних туристичних подорожей зросла на 5 %, незважаючи на затяжні економічні труднощі. Зростання відбулося у Центральній та Східній Європі (+10 %), а також Південній і Середземноморській Європі (+6 %) ¹⁰.

Безпосереднє здійснення туристичної діяльності на національному рівні відбувається під впливом елементів середовища державного регулювання. Його складовими є: нормативно-правові акти; сприяння просуванню туристичного продукту на внутрішньому та світовому туристичних ринках; захист прав та інтересів туристів і забезпечення їх безпеки; ліцензування і стандартизація в туристичній індустрії; сертифікація туристичного продукту; правила в'їзду та виїзду туристів з урахуванням інтересів розвитку туризму; виділення прямих бюджетних асигнувань; створення сприятливих умов для інвестицій; податкове регулювання; митне регулювання; надання пільгових кредитів; встановлення митних та податкових пільг суб'єктам туристичної діяльності; кадрове забезпечення; розвиток наукових досліджень; забезпечення картографічною продукцією тощо¹¹.

Основними цілями державного регулювання в галузі туризму є: забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав; безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд; збереження цілісності туристичних ресурсів України, їх раціональне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів при плануванні й забудові територій; створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності¹².

Серед концептуальних завдань державного регулювання туристичного бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки виокремлюють: розроблення національної концепції туризму, в якій повинен бути встановлений рівний пріоритет внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам; стимулювання активізації пропозиції послуг культурного й історичного туризму; сприяння розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни; оптимальне поєднання політичних, економічних, екологічних і соціальних вигод від туризму та розподілу їх усередині суспільства; формуванні на національному рівні необхідних координаційних структур у сфері вивчення ринку; оцінюванні можливостей розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг і інфраструктури в туристичному секторі; досягненні інвестиційної привабливості туризму та ін.¹³

Туристична політика є системою соціально-економічних, правових, зовнішньополітичних, культурних та інших методів і заходів, що використовуються парламентами, урядами, державними та приватними організаціями, асоціаціями і установами, відповідальними за туристичну діяльність, з метою регулювання та координації туристичної галузі й створення умов для її розвитку.

Система туризму існує в суспільному середовищі та оточена економікою, екологією, технологіями, політикою і соціальною системою. Перераховані системи суспільного оточення здійснюють сильний вплив на туризм, хоча вони не є єдиними. Залежність туризму від зовнішнього середовища – одна з найбільш значних його характеристик та особливостей. Як між субсистемами суб'єкт-туризму та об'єкт-туризму, так і між зовнішніми системами та системою туризму існують певні взаємозв'язки¹⁴.

Механізм державного регулювання туристичної галузі пронизує усі відносини у сфері державного регулювання і є сукупністю прийомів впливів, заснованих на використанні об'єктивних організаційних відносин між людьми та загально-організаційних принципів управління. Адміністративний механізм здійснюється організаційними, розпорядчими та економічними методами¹⁵.

Туристична діяльність – це вид підприємницької діяльності з формування, просування та реалізації туристичної послуги, здійснюваної на підставі ліцензії туроператором або турагентом. Туристична діяльність як вид підприємницької діяльності має характерні особливості, за допомогою яких туристичну діяльність можна розрізнити від аудиторської та інвестиційної діяльності. До цих особливостей відноситься те, що метою туристичної діяльності є отримання прибутку, це діяльність, яку можуть здійснювати тільки окремі виконавці, які мають ліцензію на виконання даної діяльності. За спрямованістю впливу туристична діяльність завжди спрямована на задоволення особистих потреб фізичної особи (туриста). Незважаючи на те, що надання та користування туристичними послугами має конкретну мету, результат послуги здебільшого не може бути гарантований виконавцем.

Правове забезпечення підприємницької діяльності, в тому числі туристичної, гарантується насамперед Господарським кодексом України. Ключовими його розділами є: загальні положення щодо підприємництва (суб'єкти, свобода, обмеження, принципи та організаційні форми); умови здійснення підприємництва (державна реєстрація, право наймання працівників і соціальні гарантії, відповідальність суб'єктів, припинення діяльності); стосунки підприємця і держави (гарантії прав, державні підтримка та регулювання, діяльність іноземних підприємств, міжнародні договори)¹⁶.

Адміністративний механізм здійснюється через такі основні засоби як: ліцензування, стандартизація, сертифікація.

Ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та квотування є засобами державного регулювання у сфері господарювання, спрямованими на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів¹⁷.

Згідно Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» туроператорська діяльність є видом господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Ліцензування – видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування¹⁸. Ліцензія – документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарювання-ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов. Відносини, пов'язані з ліцензуванням певних видів господарської діяльності, регулюються законом¹⁹.

Суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов. Так, наказом Міністерства інфраструктури України № 465 від 10 липня 2013 р. затверджено Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності. Ці Ліцензійні умови визначають вичерпний перелік організаційних, ква-

ліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання суб'єктами господарювання, які провадять туроператорську діяльність²⁰.

Відповідно до п. 8.6. зазначених Ліцензійних умов туроператор повинен дотримуватися вимог законодавства щодо організації діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг. Зокрема, згідно ч. 1 ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» споживачеві повинна надаватися інформація про сертифікацію послуг, які підлягають обов'язковій сертифікації. На Україні діє «Перелік продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в Україні», затверджений наказом Держспоживстандарту України від 1 лютого 2005 р. № 28. Пункт 30 цього Переліку визначив, що готельні послуги та послуги харчування підлягають обов'язковій сертифікації²¹.

Стандартизація – один із способів державного регулювання туристичної діяльності, метою якого є захист прав та інтересів туристів і добросовісних виробників турпродукту. Більшість регулятивних нормативних актів – це стандарти того чи іншого змісту, що підтверджує тісний взаємозв'язок процесів сертифікації й стандартизації й велике значення останньої для розвитку всієї туристичної індустрії²².

Державний механізм управління в туристичній сфері розглядається як виважена система прийомів, важелів та методів впливу державних органів влади на діяльність усіх суб'єктів туристичного ринку, а також способів практичного застосування їх за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі й завдання розвитку галузі.

Розвиток туризму впливає на національну економіку країни й окремих її регіонів. Він може бути короткочасним і тривалим. При короткочасному впливі за допомогою перерозподілу частини доходів населення в туристичний сектор зростає попит на послуги відповідних сегментів ринку. Формування туристичного продукту складається з послуг безлічі підприємств, які безпосередньо пов'язані з обслуговуванням людей на відпочинку та під час подорожі. До них відносяться транспортні компанії, підприємства харчування, готелі, екскурсійно-пізнавальні організації, азартні заклади, спортивні та курортні організації тощо²³.

Держава сприяє розвитку туристичної діяльності: допомагає готувати кадри, організовувати наукові дослідження у сфері туристичної індустрії, забезпечує картографічною продукцією тощо. При підтримці держави українські туристи, туроператори, турагенти та їхні об'єднання беруть участь у міжнародних туристичних програмах.

Відповідно до законодавства, з метою просування туристичного продукту на світовому ринку орган виконавчої влади в сфері туризму створює представництва за межами України. Правовою основою міжнародного співробітництва у сфері туризму є міжнародні договори України.

Іншою важливою метою державного регулювання є охорона навколишнього природного середовища. Підприємництво у сфері туризму пов'язане з використанням природних рекреаційних туристичних ресурсів у вигляді лікувально-оздоровчих місцевостей, земель, лісів, водних ресурсів, природних заповідників, національних парків, курортів і т. ін. Оскільки природні ресурси, як це встановлено законодавством, знаходяться в державній власності, то в умовах змішаної ринкової економіки їх використання в сфері туризму ґрунтується на орендних відносинах.

Держава ставить за мету, розвиток туристичної індустрії, щоб забезпечити потреби громадян при здійсненні подорожей. Одночасне формування туристичної індустрії повинне бути орієнтоване на створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і українських громадян, збереження об'єктів туристичного показу, раціональне використання природної, історичної, культурної спадщини, зміцнення міжнародних контактів²⁴.

Для ринку рекреаційних і туристичних послуг характерна наявність великої кількості невеликих і дрібних фірм, що спеціалізуються на безпосередньому постачанні різноманітних послуг туристам і відпочиваючим, суб'єктам, які займаються діяльністю з організації турів.

Туризм – це капіталомісткий бізнес. Для створення індустрії туризму сучасного рівня необхідно залучати матеріальні й фінансові ресурси. У багатьох країнах індустрія туризму створювалась із залученням іноземного капіталу. Використання іноземних інвестицій, як свідчить світова практика, припускає активний державний вплив за допомогою податково-фінансової політики. Створення сприятливих умов для інвестицій у туристичну індустрію, надання пільгових кредитів, установа податкових і митних пільг туроператорам і турагентам, які займаються туристичною діяльністю на території України, приваблюючи іноземних громадян у цю сферу, скорочення податків і зборів або звільнення від них на початковій стадії створюваних разом із закордонними інвесторами компаній і фірм, допомога цільовими бюджетними субсидіями – це ті заходи, що повинні бути узгоджені з обов'язковими умовами щодо створення додаткових робочих місць і залучення місцевої робочої сили та інших ресурсів, що сприяють активізації економіки²⁵.

Специфіка послуг туризму відбивається і на процесі їхнього ціноутворення. Для них характерна висока еластичність цін у різних сегментах туристичного ринку, що залежить від співвідношення попиту й пропозиції. Нематеріальна природа, незбереженість послуг зумовлюють особливості ринкового ризику, пов'язаного з утворенням нереалізованих запасів туристичного призначення, а також імовірність того, що ціна на ці товари й послуги може бути збита конкурентами. Виникає небезпека «цінових війн» у різних секторах індустрії туризму, що загострюється сезонною диференціацією цін, їхньою залежністю від цін і тарифів на товари й послуги сумісних галузей. Державне регулювання повинне враховувати цю специфіку при здійсненні перегляду цін і тарифів на послуги галузей із природною монополією²⁶.

За макроекономічне сприяння в інвестиційній діяльності відповідають органи державної влади. У розпорядженні держави є важелі як прямої дії у вигляді централізованих державних капітальних вкладень в

об'єкти загальнодержавного значення, розвиток державного сектора економіки, так і непрямі засоби регулювання інвестиційного середовища за рахунок бюджетної та грошово-кредитної політики²⁷.

Грошово-кредитна політика держави впливає на інвестиційні умови, регулюючи грошовий обіг і роботу банківської системи, яка, по суті, репродукує збільшення коштів в економічній системі. Основними інструментами грошово-кредитного регулювання є: норми страхових резервів; облікова ставка Національного банку; операції з державними цінними паперами на відкритому ринку. Ринкова економіка розвивається циклічно: періоди швидкого зростання й активного інвестування змінюються економічними кризами, падінням темпів, а іноді й абсолютних рівнів ВВП. Мета державного регулювання – вирівнювати такі циклічні тенденції, гальмуючи надлишкову інвестиційну активність у періоди піднесення та штучно стимулюючи інвестиції перед спадами виробництва²⁸.

Держава суттєво впливає на розвиток туристичної діяльності через нормативне регулювання відповідної діяльності шляхом визначення основ економічної, митної політики, податкової політики, визначення соціально-культурних пріоритетів та ін.

Основні напрямки вдосконалення державного регулювання туристичної діяльності мають бути скеровані на розбудову та вдосконалення нормативного регулювання діяльності. Серед основних заходів щодо вдосконалення законодавства можна виділити реалізацію державної політики в галузі безпеки туризму, в тому числі підвищення юридичної відповідальності осіб та організацій, які надають послуги в галузі безпеки туризму, а також прийняття законодавства щодо розвитку екологічного, в т.ч сільського, туризму як одного з перспективних для України видів туризму.

Механізми державного регулювання туристичною галуззю необхідно будувати так, щоб споживач був у центрі уваги. Зусилля держави слід спрямувати не тільки на обмеження монополії у сфері пропозиції туристичних послуг, а й на підвищення соціальної відповідальності підприємництва.

¹ Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – С. 64.

² Савоста О. Стратегія розвитку курортів України : доцільність та актуальність / О. Савоста // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 16/17. – С. 366.

³ Tourism Trends and Marketing Strategies UNWTO. – Electronic text data. – Mode of access : www.unwto.org. – Title from screen.

⁴ Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tropa.dp.ua/extreme/outdoor/zakon01.html>

⁵ Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / В. Ф. Кифяк. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_1.htm

⁶ Закон України «Про курорти» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – С. 435.

⁷ Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kr-admin.gov.ua/Tourism/NPB/2.pdf

⁸ Там само.

⁹ Закон України «Про туризм» від 15. 09.1995 № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tropa.dp.ua/extreme/outdoor/zakon01.html>

¹⁰ Tourism Trends and Marketing Strategies UNWTO. – Electronic text data. – Mode of access : www.unwto.org – Title from screen.

¹¹ Менеджмент туризму: поняття «туристична діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/38/2530.html>.

¹² Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – С. 64.

¹³ Там само. – С. 65.

¹⁴ Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма : Учеб. пособие / Н. И. Кабушкин. – М. : БГЭУ, 1999. – С. 53.

¹⁵ Савоста О. Стратегія розвитку курортів України : доцільність та актуальність / О. Савоста // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 16/17. – С. 365–371.

¹⁶ Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 521 с.

¹⁷ Там само. – 341 с.

¹⁸ Правове регулювання туристичної діяльності : Навчальний посібник (для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 0504 «Туризм») / Т. А. Коляда. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 182 с.

¹⁹ Гостева Н. П. Адміністративний механізм державного регулювання туристичної галузі України / Н. П. Гостева // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=513>

²⁰ Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 541 с.

²¹ Правове регулювання туристичної діяльності : Навчальний посібник (для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 0504 «Туризм») / Т. А. Коляда. – Х. : ХНАМГ, 2008. – С. 124–125.

²² Гостева Н. П. Вказана праця.

²³ Зорин І. В., Каверина Т. П., Квартальнов В. А. Туризм как вид деятельности [Електронний ресурс] / І. В. Зорин, Т. П. Каверина, В. А. Квартальнов. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_tourism/zorin05.htm

²⁴ Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – С. 82.

²⁵ Там само. – С. 83.

²⁶ Там само. – С. 83.

²⁷ Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / М. П. Мальська, В. В. Худо, В. І. Цибух. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/10290718/turizm/turistichniy_biznes_-_malska_mp

²⁸ Там само.

Резюме

Гостюк В. І. Правові засади та механізм державного регулювання туристичної галузі України.

Розкрито правові засади, механізм та концептуальні завдання державного регулювання туристичною галуззю України. Визначено пріоритети в механізмі та запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання туристської діяльності.

Ключові слова: туристична діяльність, державний механізм управління, ліцензування, сертифікація, стандартизація.

Резюме

Гостюк В. И. Правовые основы и механизм государственного регулирования туристической отрасли Украины.

Раскрыты правовые основы, механизм и концептуальные задачи государственного регулирования туристической отрасли Украины. Определены приоритеты в механизме и предложены направления совершенствования государственного регулирования туристской деятельности.

Ключевые слова: туристская деятельность, государственный механизм управления, лицензирование, сертификация, стандартизация.

Summary

Hostyuk V. Legal principles and mechanisms of the state regulation of tourism industry of Ukraine.

Solved legal principles, mechanisms and conceptual problem of state regulation of tourism industry of Ukraine. Priorities in the mechanism and suggests directions for improving state regulation of tourism activities.

Key words: tourist activities, state management mechanism, licensing, certification, standardization.

Отримано 18.11.2013

УДК 347.9 (477)

Т. М. КУЧЕР

Тетяна Миколаївна Кучер, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ОСІБ З ФІЗІОЛОГІЧНИМИ ВАДАМИ В ЯКОСТІ СВІДКІВ

Для отримання бажаного для особи результату судового розгляду справи важливе значення має правильне формування та достатність доказового матеріалу. Частиною другою ст. 57 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) встановлено виключний перелік засобів доказування, на підставі яких можна отримати необхідні відомості для підтвердження правомірності та обґрунтованості своєї позиції. Поряд з іншими одним із таких засобів є показання свідків, під якими розуміють повідомлення особою про відомі їй обставини, які мають значення для справи. До того ж, ст. 180 ЦПК України детально регламентує порядок допиту свідків як спосіб отримання таких показань. Окрема стаття ЦПК України визначає особливості допиту певної категорії осіб, а саме: малолітніх і неповнолітніх свідків (ст. 182 ЦПК України) у зв'язку з необхідністю додаткових даних про рівень їх розвитку, стан психіки, світосприйняття, соціальну адаптацію тощо. Проте не лише обсяг дієздатності як суб'єктивний психологічний чинник повинен визначати специфіку проведення допиту осіб в якості свідка, адже стан здоров'я людини є не менш важливим критерієм для встановлення винятків із загальних правил отримання необхідних доказів.

Для володіння інформацією про певні явища, події людина не лише пасивно накопичує дані про світ, а ще активно контактує з ним, відтворює зовнішні внутрішні образи. Для підтримання зв'язку людини з навколишнім середовищем застосовуються вироблені практикою, досвідом та зрозумілі для ідентифікації знаки й символи. У бутті такий обмін кумулятивної інформації відбувається за допомогою мови. Думка без словесного втілення неможлива, за допомогою мови образи свідомості актуалізуються і стають дійсністю як для інших, так і для самої людини¹. Мовою є система знаків із заданою інтерпретацією, яка використовується для комунікації (спілкування) та пізнання²; система знаків як засіб людського мислення, вираження думок, спілкування³. При цьому не треба необачно обмежувати систему знаків мови лише словами. Так, знаком вважається будь-який матеріальний об'єкт, що у своєму бутті представляє інші предмети реального світу та у зв'яз-